

De verzetsstrijders van Heinkenszand

'de groep Griep en andere helpers' van de onderduikers

In Heinkenszand was een verzetsgroep actief, waarvan de leden allemaal waren van de Zeeuwse tak van de OD, de Orde Dienst. De OD was een geheime beweging die aanvankelijk was opgericht om na de bevrijding de orde in Nederland te handhaven. Het bestond uit door oud frontstrijders, maar had ook veel burgerleden in zijn gelederen.

Naarmate de jaren verstreken, werd het echter duidelijk dat de Duitsers geen enkele aanstalten maakten om te vertrekken, waardoor de OD steeds meer uitgroeide tot een verzetsbeweging. De verzetsgroep die in Heinkenszand en omstreken actief was, zette zich aanvankelijk in voor het in brand steken van dorsmachines die alleen voor de Duitsers mochten dorsen. Als antwoord hierop stelden het Duitse gezag iedere nacht twee willekeurige burgers uit Heinkenszand aan die de dorsmachines moesten bewaken. Mocht erdoor een sabotageactie toch nog een machine in vlammen opgaan, dan zouden die twee bewakers hiervoor verantwoordelijk worden gehouden. Omdat ze geen doden op hun geweten wilden hebben, besloten de plaatselijke verzetsmensen de acties te staken. De rest van de oorlog hield de groep zich voornamelijk bezig met het vinden van onderduikadressen voor arbeiders die de tewerkstelling wilden ontduiken en voor geallieerde vliegeniers die in de buurt waren neergestort met hun jagers of bommenwerpers. Tevens waren ze actief in het verzamelen van militaire gegevens voor de geallieerden. Deze plaatselijke ondergrondse kende een losse organisatie, waarvan de leden vaak ook actief waren in andere verzetsgroepen. De groep stond bekend onder de onofficiële naam De Groep Griep, genoemd naar de 49-jarige huisarts/controlerend geneesheer dr. Kees Griep. Vijf leden van deze leden zijn belangrijk voor dit verhaal:

Dr. Kees Griep had een huisartsenpraktijk aan het Clara's Pad. Hij was betrokken in veel gezondheidsinitiatieven. Zo werkten hij en zijn vrouw Corry mee aan de plaatselijke moeder- en bakercursus en was hij een van de eerste Zeeuwse artsen die een consultatiebureau voor zuigelingen opende. Nog voor de capitulatie kreeg de openbare lagere school van Heinkenszand de functie van noodhospitaal. Als gemeentearts kreeg Kees hier de leiding over en mocht zich vanaf toen ziekenhuisdirecteur noemen. Na de inval van de Duitse troepen sloot hij zich al snel aan bij het *Medisch Contact*, een illegale organisatie van Nederlandse artsen die zich probeerden te verzetten tegen de Duitse medische organisatie *De Artsenkamer*. Medisch Contact verspreidde via estafettebrieven informatie over de maatregelen die de Artsenkamer invoerde en adviseerde de artsen over hoe men hiermee om moest gaan. Zo konden ze in een min of meer georganiseerde verband invloed krijgen op voedseldistributie, loyaliteitsverklaringen, de medische keuringen van gedwongen arbeiders en konden ze Duitse maatregelen tegen Joodse Nederlanders en maatregelen als gedwongen sterilisatie tegenwerken. Omdat Kees door Centraal Beheer gevraagd werd voor de functie van controlerend geneesheer, droeg hij in zomer van 1942 zijn huisartsenpraktijk over aan dr. Piet Staverman. Kees werd op 29 augustus 1944 in zijn huis gearresteerd. Deze arrestatie was duidelijk het gevolg van verraad, want de Landwachten (een paramilitaire organisatie van voornamelijk NSB'ers) liepen rechtstreeks naar de buffetkast waar hij zijn geheime radio verborgen hield. Kees' vrouw en kinderen kwamen op straat te staan omdat het huis gevorderd werd. Ze konden een onderkomen vinden bij het gezin van de (ook ondergedoken burgemeester) Mes. Op 5 september, tijdens de chaos van Dolle Dinsdag, werd Kees echter uit de gevangenis van Middelburg bevrijdt door twee, als agenten verklede, OD-leden met een vals executiebevel. Kees dook meteen onder, maar leidde vanuit zijn onderduikadres nog steeds de plaatselijke verzetsgroep. Kees had ook de leiding bij het laten onderduiken van bommenrichter Joe Sulkowski en linker flankschutter Loyce Ely.

Kees leidde de verzetsgroep o.a. samen met de 31-jarige smid en ex-frontsoldaat, **Nico van Biezen**. Nico werkt in zijn smederij met woning aan de Stationsstraat. Zoals veel oudstrijders werd Nico gevraagd om een commandant van de plaatselijke OD te worden. Nico's verzet begon met het uitdelen van illegale kranten. Via Ko 't Westeinde begon Nico zich ook bezig te houden met onderduikwerk. Onderduikers werden door hem voorzien van valse papieren en aangesteld als smidsknecht. Na een paar weken werd de "knecht" naar een ander adres verplaatst. Zo werd de smederij een belangrijke doorvoerhaven voor onderduikers. Nico heeft nog een tijd lang Duitse soldaten ingekwartierd gekregen, maar dat zorgde volgens hem voor een goede dekmantel voor zijn onderduikwerk. Door de arrestatie van Kees Griep ontstond er een gevaarlijke situatie: er lag een lijst van alle OD'ers in zijn kantoor, terwijl hier nu soldaten ingekwartierd waren. Op een nacht brak Nico, samen met een helper, in en stal de lijst onder de neuzen van de slapende soldaten. Nico werd in de gaten gehouden door de NSB en werd drie keer opgepakt voor verhoor, waarbij hij soms rake klappen kreeg.

Na de crash van de bommenwerper bij Heinkenszand, was het Nico die Joe opzocht op de Helenahoeve, hem vermomde als smidsknecht en hem samen met Piet van den Dries naar de kwekerij van de gebroeders Van 't Westeinde bracht. Hij bracht Joe en Loyce daarna ook per fiets naar dominee Evelein in 's-Heer Abtskerke.

De broers **Ko** en **Pier van 't Westeinde** hadden sinds 1935 de fruitboomkwekerij 't Westhof overgenomen van hun vader. Deze kwekerij lag binnen de ringdijk die gevormd wordt door de Westhofsezandweg, de Grotedijk en de Kwekerijweg. De 40-jarige **Ko** woonde op de boerderij waar tegenwoordig nog steeds de kwekerij 't Westhof is gevestigd en kregen zeven kinderen. Ko was een naaste medewerker van Piet Kloosterman uit Nisse, een van de belangrijkste Zuid-Bevelandse verzetsleiders en van diens opvolger oud locoburgemeester van Goes: A. De Roo. Ko werd benoemd tot het districtshoofd van de OD en de plaatselijk commandant van de OD van Baarsdorp en leidde daar een groep van ongeveer tien man. In deze geheime functie onderhield hij ook contacten met andere verzetsgroepen in de omgeving en met de leiding van Zuid-Beveland.

De broers Ko en Pier waren neven van Piet van den Dries, hoofdonderwijzer te Heinkenszand. Ko bracht Loyce van zijn schuiladres aan de Westdijk naar zijn eigen boerderij. Nadat de beide vliegeniers in de pastorie van 's-Heer Abtskerke gebracht waren, zorgde hij voor valse papieren, extra voedselbonnen, eten, kleren etc. De 36-jarige **Pier** woonde met zijn vader en zijn zus op de andere boerderij van het landgoed. Hij hielp zijn broer met het vergaren en verspreiden van valse persoonsbewijzen, voedselbonnen en het zoeken van onderduikadressen voor verschillende vluchtelingen. Vaak boden de broers op hun afgelegen boerderijen een schuilplaats aan onderduikers. Hij hielp zijn broer ook bij het verkrijgen van benodigdheden voor de twee ondergedoken Amerikaanse vliegeniers.

Piet van den Dries was een neef van de broers Ko en Pier. Hij was ook een goede vriend van Kees Griep. De 35-jarige Piet was hoofdonderwijzer van de rooms-katholieke Sint Jozephsschool. Zoals dat in die tijd gebruikelijk was, woonde de hoofdmeester met zijn gezin in een pand dat naast de school gelegen was. Piet's huis stond aan de Kerkdreef, gezien vanaf die weg, lag de school van Piet achter zijn huis. Het huis zelf staat er nog, maar de school is later afgebroken. Zodra de Duitse troepen het dorp binnenvielen, werd Piet gedwongen om zijn school ontruimen, zodat die als Duitse kazerne dienst kon doen. Vanaf dat moment moest Piet niet alleen leren omgaan met de Duitse militairen in zijn school, maar ook met een ingekwartierde officier in zijn eigen huis. Die had de kamer van zijn zoontje opgeëist om er te slapen en er zijn vrije tijd in door te brengen. Er ontstond voor Piet een gevaarlijke situatie. Hij was inmiddels lid van de OD geworden en was actief in de plaatselijke verzetsgroep. Omdat hij Engels had gestudeerd aan de universiteit van Oxford, fungeerde Piet voornamelijk als tolk tussen de verzetsgroepen en de geallieerden waarmee ze radiocontact hadden. Net als de andere verzetsmensen bezat ook hij een radio, een kleine kristalontvanger, verstopt in een luciferdoos in zijn kantoor. Piet durfde daar alleen naar te luisteren als zijn vrouw Katrien op de gang op wacht stond en het sein gaf dat de kust veilig was. Ondanks alle spanning die het met zich mee bracht, gaf de inkwartiering ook voordelen. Ondanks dat het bij de instanties bekend was dat Piet de "*nieuwe tijd*" niet welgezind was, raakten de militairen al snel vertrouwd met die vriendelijke *herr hauptmeister* die zo netjes Duits met hen sprak. De kinderen van Heinkenszand die uit hun scholen waren verdreven, kregen soms les in de kerk, dan weer in de pastorie, in een café of in ander noodlokaal dat voorhanden was. In de vier en half jaar van de bezetting, moesten de klassen in totaal 19 keer verhuizen. Elke keer opnieuw sjouwden de leraren, de leerlingen en een groot aantal ouders door de straten van Heinkenszand met boeken, tafels en stoelen naar een volgende locatie. In het weekend, als hij zich niet bezig hoefde te houden met schoolzaken en hij niet lastig werd gevallen door al die vervelende eisen van de bezetter, pakte Piet graag de fiets.

Ondanks dat Zeeland *Sperrgebiet* was, lukte het hem geregeld om een *Sonderausweiss* te krijgen om naar Middelburg of Antwerpen te fietsen. Hoewel hij al lang vloeiend Duits sprak, hield hij de autoriteiten voor hij dat hij in Middelburg Duits studeerde en dat hij familieonderzoek deed in Antwerpen, waar zijn voorouders vandaan kwamen. Men liet zich overhalen en Piet kon, zolang zijn fiets nog niet was afgepakt, onderweg zoveel mogelijk gegevens optekenen over de Duitse stellingen in Zuid-Beveland, Walcheren en Zeeuws-Vlaanderen. Deze informatie gaf hij door aan het hoofd van de OD, die het op zijn beurt via illegale apparatuur doorseinde naar Engeland, of die het naar België liet smokkelen, waarna het via Frankrijk en Spanje bij de geallieerden terecht kwam. Daar werden zulke gegevens onder andere verwerkt in militaire stafkaarten. Omdat hij in Engeland Engels had gestudeerd, fungeerde Piet ook als de tolk van de groep. Samen met Nico zocht hij Joe op toen die op de Helenahoeve zat en vertaalde alle plannen van Nico voor Joe. Samen met Nico bracht hij Joe door twee wegversperringen naar de kwekerij van zijn neven. Hij voorzag de onderduikers ook van Engelse lectuur. Toen zijn tas werd geïnspecteerd toen hij werd aangehouden, vertelde hij de Duitse wachter dat hij de dominee Engelse les gaf.

Ds. Casper Andries Evelein was dominee te 's-Heer Abtskerke. Nadat hun bommenwerper gecrasht was, zaten twee Amerikaanse militairen Joe en Loyce ondergedoken in verschillende boerderijen. Omdat het daar te gevaarlijk werd, werden ze door het plaatselijke verzet via de boerderij van de familie Van 't Westeinde verkleed en naar de hervormde pastorie van dominee Evelein gebracht. Als het nodig mocht zijn en de

Duitsers zouden een inval doen in de pastorie, dan zouden Joe en Loyce zich hebben kunnen verstoppen in de ruimte tussen het dak en de dakpannen. Casper en zijn vrouw boden op dat moment ook nog eens onderdak aan verschillende evacués. Joe en Loyce bleven in de pastorie tot zij op 29 oktober werden bevrijd door de Canadezen. Cornelis Bek was een werknemer van de familie Van 't Westeinde en woonde in een boerderij aan de Westdijk die eigendom van de zelfde familie was. Toen linkerflankschutter sgt. Loyce Ely zich verschool in de schuur van een onbekende boerderij, zag hij een groep mannen aardappelen rooien. Hij volgde een van hen naar diens huis en klopte daar 's morgens vroeg aan. Dit was de boerderij van Cornelis. Cornelis gaf Ely tien dagen onderdak in zijn schuur achter een paar balen hooi, waar een gat in was gezaagd. Maar de dreiging van ontdekking zorgde voor veel stress en Cornelis en zijn vrouw waren op van de zenuwen.

Cornelis riep toen zijn werkgever Ko van 't Westeinde, die in het plaatselijke verzet zat, te hulp. De groep waar Ko toe behoorde had al een crewlid van Ely verborgen, eerst in een schuur van de Westhof, daarna in de pastorie van dominee Evelein in 's-Heer Abtskerke. Ko besloot dat Ely daar ook heen moest. Ko heeft hem toen burgerkleding aangetrokken en vanaf de Westdijk op de fiets naar de Westhof gebracht. Hier bracht Ely een nacht door waarna hij naar de dominee werd gebracht.

Bron: WingstoVictory / documentatie